

Magdalena Szumiec

Samopoczucie i bezpieczeństwo uczniów w szkole – efekt wdrażania programów naprawczych

*Bezpieczeństwo nie jest wszystkim,
lecz bez bezpieczeństwa wszystko jest niczym*

Klaus Neyman

Jedną z najbardziej pierwotnych i najsilniej odczuwalnych przez człowieka potrzeb jest zaspokojenie poczucia bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo odgrywa fundamentalną rolę w życiu, gdyż determinuje myśli, dążenia i postawy oraz umożliwia rozwój. Amerykański psycholog A. Maslow uznał bezpieczeństwo za nieodłączny element piramidy potrzeb ludzkich i usytuował je na drugiej pozycji, zaraz po potrzebach fizjologicznych.

W literaturze przedmiotu pojęcie bezpieczeństwa utożsamiane jest ze stanem generującym potrzebę zaspokojenia konkretnego braku w odniesieniu do między innymi zapewnienia odpowiednich warunków życia. Może być również interpretowane jako „[...] stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparcie w drugiej osobie lub wsparcie w sprawnie działającym systemie prawnym”. We współczesnym świecie zapewnienie realizacji potrzeby bezpieczeństwa przenika wszelkie możliwe formy ludzkiej działalności i oczywiście znajduje również oddźwięk w aktach prawnych. Wewnętrzne poczucie bezpieczeństwa rzutuje na funkcjonowanie człowieka, kreowanie szczęśliwych relacji, osiągnięcie sukcesów czy prowadzenie udanego życia, a także stanowi fundament dla kreowania bezpieczeństwa zewnętrznego.

Bezpieczeństwo analizować można na wielu płaszczyznach ludzkiej aktywności. Jedną z nich jest oświata, której wyzwania oscylują między innymi wokół zapewnienia uczniom tej elementarnej potrzeby. Jest to ważny i niezwykle odpowiedzialny obowiązek. Wystarczy uświadomić sobie wszystkie niebezpieczeństwa, na jakie mogą być narażeni uczniowie:

- niedostateczne zabezpieczenie budynku szkoły – zbyt strome schody, śliskie korytarze, wąskie parapety mogą być przyczyną wypadków,
- droga do szkoły i teren wokół niej może również stanowić źródło niebezpieczeństwa,

- zagęszczenie w szkole typowe dla przerw międzylekcyjnych często prowadzi do różnego rodzaju kolizji,
- istnieją w szkole miejsca wymagające specjalnego zabezpieczenia i właściwych sposobów postępowania: pracownie chemiczne i fizyczne, sale gimnastyczne i boiska szkolne,
- stołówka szkolna musi spełniać najwyższe standardy higieny i bezpieczeństwa, aby wyeliminować ryzyko zatrucia,
- istotne jest także bezpieczeństwo psychiczne uczniów; dużym zagrożeniem jest strach, stres szkolny, uczucie bezsilności związane z niepowodzeniami w nauce,
- uczniowie narażeni są również na coraz częściej występującą agresję i przemoc.

Powyższy wykaz czyhających w szkole zagrożeń nie zamyka oczywiście całkowitego ich repertuaru. Z tego powodu powstało wiele przepisów prawnych regulujących działanie szkoły. Tekst ustawy *O systemie oświaty* wielokrotnie odnosi się do spraw bezpieczeństwa. Warto w tym miejscu przytoczyć następujące artykuły:

- Art. 1 pkt. 10 „Utrzymywanie bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach i placówkach”.
- Art. 5 ust. 7 „Organ prowadzący szkołę lub placówkę odpowiada za jej działalność. Do zadań organu prowadzącego szkołę lub placówkę należy w szczególności: 1) zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki [...]”.
- Art. 33 ust. 2 „nadzorowi [pedagogicznemu] podlega w szczególności [...] 7) zapewnienie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki [...]”.
- Art. 34a ust. 2 „[...] nadzorowi [organów prowadzących] podlega w szczególności [...] 2) przestrzeganie obowiązujących przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników i uczniów [...]”.
- Art. 39 ust. 1 „Dyrektor szkoły lub placówki w szczególności: [...] 3) sprawuje opiekę nad uczniami oraz stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne [...]”.
- Art. 82 ust. 2 pkt. 3 „Zgłoszenie do ewidencji [osoby prawnej lub fizycznej] powinno zawierać wskazanie miejsca prowadzenia szkoły lub placówki oraz informację o warunkach lokalowych zapewniających [...] bezpieczne i higieniczne warunki nauki i pracy, zgodnie z odrębnymi przepisami [...]”.

Inne dokumenty, takie jak Kodeks Pracy, ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii, postępowaniu w sprawach nieletnich, ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych itp. bardzo precyzyjnie odnoszą się do spraw bezpieczeństwa szkolnego. Oprócz wymienionych wyżej ustaw istnieją także liczne akty wykonawcze, czyli rozporządzenia regulujące zagadnienia bezpieczeństwa w szkole lub placówce. Głównym jest tu Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2001 w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych szkołach i placówkach, które określa zadania dyrektora, sposób zabezpieczenia obiektów, organizację zajęć lekcyjnych, plan ewakuacji itp. Sporo

uwagi poświęcono również kwestiom dotyczącym organizacji wycieczek szkolnych, czasu wolnego i rekreacji. Inne dotyczą badań lekarskich i profilaktyki zdrowotnej. W związku z pełnioną przez placówki oświatowe funkcją dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą szczególne znaczenie dla ich statutowej działalności ma art. 19 Konwencji o Prawach Dziecka, którego zapis brzmi:

Państwa–Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych dzieci pozostających pod opieką rodzica(ów) prawnego(ych) lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem.

Wzmocnieniem działań na rzecz bezpieczeństwa w szkole jest również uchwała Rady Ministrów nr 186/2006 z dnia 7 listopada 2006 roku w sprawie działań administracji rządowej przeciwko przemocy w szkołach i placówkach. Na mocy uchwały powołano szkolnego koordynatora ds. bezpieczeństwa, którego zadaniem jest „integracja wszystkich podmiotów szkolnych oraz współpraca ze środowiskiem w zakresie bezpieczeństwa”. Oprócz ustaw i rozporządzeń dotyczących statutowych zadań szkoły w obszarze zapewnienia bezpieczeństwa istnieją również ministerialne programy, takie jak: „Program zapobiegania niedostosowaniu społecznemu i przestępczości wśród dzieci i młodzieży”, „Zero tolerancji dla przemocy w szkole”, „Bezpieczna i przyjazna szkoła”, „Szkoła przyjaźnie wymagająca” oraz „Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach”.

Z powyższej klasyfikacji przepisów i programów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy w szkole wynika, iż jest to sprawa niezwyklej wagi, rzecz można, nadrzędna. Aby jednak prawo zewnętrzne w optymalny sposób funkcjonowało, warto je uzupełnić również wewnętrznym systemem bezpieczeństwa szkolnego. Stworzenie systemu adekwatnego do specyfiki konkretnej placówki może stanowić skuteczne narzędzie naprawcze. Program mający na celu zapewnienie uczniom bezpieczeństwa winien być poprzedzony skrupulatną analizą aktualnej sytuacji szkoły oraz określeniem jej mocnych i słabych stron w zakresie bezpieczeństwa. Właściwa diagnoza z pewnością przyczyni się do inicjowania i prowadzenia skutecznych kampanii, akcji oraz działań profilaktycznych. Wewnętrzne regulacje szkolne mogą być określone m.in. w statucie, zakresie obowiązków nauczyciela czy też ujęte w odrębnych regulaminach.

Właściwe funkcjonowanie w bezpiecznym środowisku szkolnym odgrywa bardzo istotną rolę w życiu każdego dziecka. Poczucie bezpieczeństwa może być rozpatrywane w trzech połączonych ze sobą sferach: publicznej, socjalnej i zdrowotnej. Niezakłócona egzystencja w rodzinie czy też grupie rówieśniczej gwarantuje prawidłowy rozwój osobowości, socjalizację i internalizację pozytywnych norm. Sfera socjalna odnosi się do standardu życia, zaspokajania konkretnych potrzeb. W rodzinach patologicznych, dysfunkcyjnych przekazywane są negatywne wzorce, które znajdują swe odzwierciedlenie w postawach i zachowaniach ucznia w środowisku

szkolnym. Sfera zdrowotna natomiast polega na opiece zdrowotnej oraz dbałości o własne zdrowie. Jest to niezwykle istotna sprawa, gdyż wszelkie zaniechania dotyczące diagnozy, profilaktyki i terapii stanowią zagrożenie nie tylko dla uczniów, ale i dla nauczycieli.

Zapewnienie uczniom bezpieczeństwa na terenie szkoły odnosi się zarówno do aspektów technicznych, jak również polega na właściwym podejściu do uczniów i dbaniu o ich komfort psychiczny. Chodzi tu przede wszystkim o podmiotowe traktowanie każdego ucznia, które gwarantuje sprawiedliwość i w konsekwencji prowadzi do wewnętrznego poczucia bezpieczeństwa. Kreowanie pozytywnych relacji w szkole, zapewnianie komfortu psychicznego i właściwego klimatu sprzyja rozwojowi inteligencji emocjonalnej uczniów i budowaniu w nich poczucia bezpieczeństwa.

Znawcy problemu bezpieczeństwa są przekonani o wzajemnej zależności pomiędzy bezpieczną i efektywną egzystencją w środowisku szkolnym. Pozytywne relacje między rówieśnikami, dobre kontakty z nauczycielami sprzyjają m.in. poczuciu akceptacji, przynależności, satysfakcji, ale również niezależności i wolności.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa w placówkach oświaty w 2007 roku uchwałą Rady Ministrów nr 156/2007 wprowadzono do nich obowiązkowy monitoring. Był to zabieg, dzięki któremu poprzez stałe nadzorowanie zachowań uczniów zamierzano wyeliminować lub zmniejszyć skalę negatywnych zjawisk szkolnych. Poczucie bycia obserwowanym bowiem stanowi zazwyczaj wystarczający bodziec wywołujący bardziej kulturalne i przemyślane zachowanie. Aby czuwać nad bezpieczeństwem osób przebywających na terenie szkoły, nawiązywane są liczne kontakty z instytucjami działającymi na rzecz poprawy szeroko pojętego bezpieczeństwa, takimi jak Policja, Straż Miejska (Gminna), Straż Pożarna, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, sądy rodzinne, poradnie profilaktyki i leczenia uzależnień, stacje sanitarno-epidemiologiczne, poradnie zdrowia psychicznego, Komitety Ochrony Praw Dziecka, Ośrodki Pomocy Społecznej, Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych, parafie, kluby sportowe, domy kultury czy organizacje młodzieżowe. Złożoność problematyki bezpieczeństwa pociąga za sobą konieczność tworzenia licznych powiązań, wzajemnie ze sobą współpracujących elementów, które dzięki konsekwencji i regularności mają szansę wyeliminować negatywne zjawiska i przyczynić się do wzrostu poczucia bezpieczeństwa w środowisku szkolnym.

Wymieniając podstawowe zagrożenia dla bezpieczeństwa w szkole, na pierwszym miejscu zazwyczaj pojawia się agresja i przemoc. Przyczyn takiego zachowania uczniów należy doszukiwać się przede wszystkim w:

- rodzinie, jako pierwotnej grupie, w której dochodzi do socjalizacji, przekazywania określonych wartości, norm postępowania i sposobów budowania relacji interpersonalnych. Wszelkie odstępstwa od ogólnie przyjętych standardów wychowania przekładają się na zachowanie jednostki. Głównym czynnikiem generującym agresję jest doświadczenie przemocy i poniżania w rodzinie. W teorii społecznego uczenia się akcentuje się bowiem powielanie obserwowanych zachowań,

przejmowanie stylu bycia osób z najbliższego otoczenia. W rodzinach, stawiających dziecku zbyt wygórowane wymagania ciągła presja i kontrola może również prowadzić do nagromadzenia się negatywnych emocji, buntu oraz agresywnych zachowań wobec rówieśników. Z kolei postawa rodzicielska cechująca się nadmierną koncentracją na dziecku jako istocie idealnej blokuje jego prawidłowy rozwój, gdyż krępuje dziecięcą swobodę i skutkuje obniżonym poziomem odporności na stres i życiowe niepowodzenia, które są odreagowywane poprzez agresję;

- stosunkach koleżeńskich, które bardzo często są źródłem rywalizacji i zazdrości. Przemoc rywalizacyjna przejawia się w ostentacyjnym demonstrowaniu swojej pozycji, statusu materialnego, co przekłada się na poniżenie innej osoby i ukazanie jej mniejszej wartości. Taka negatywna postawa bardzo często prowadzi do izolacji, wykluczenia z grupy potencjalnych rywali;
- frustracji będącej reakcją na powstałą trudność w dążeniu do obranego celu. Zazwyczaj przemoc frustracyjna prowadzi do szykanowania osoby, która jest źródłem przeszkody. Może jednak przybierać również formę autoagresji lub prowadzić do tzw. przemocy kompensacyjnej przejawiającej się niekiedy zachowaniami wręcz sadystycznymi;
- środkach masowego przekazu, mediach przedstawiających mnóstwo agresywnych scen, których obserwacja, w myśl teorii społecznego uczenia się, prowadzi do powielania określonych zachowań i znajduje swe odzwierciedlenie w realnym świecie. Istnieje zależność udowodniona licznymi badaniami podjętymi w tym obszarze, że im więcej brutalnych scen ogląda dziecko, tym więcej później również jako dorosły okazuje agresji.

Nieocenioną rolę w wychowaniu dzieci i młodzieży, gwarantowaniu im poczucia bezpieczeństwa pełni nauczyciel. Jego postawa zasadniczo wpływa na rozwój intelektualny i emocjonalny młodego człowieka. Ciepłe, oparte na zaufaniu relacje nauczyciel–uczeń kreują poczucie przynależności, pomagają budować poczucie tożsamości, rozwijać umiejętności psychologiczne i społeczne. Dosty często jednak uczniowie mają poczucie krzywdy związane z niesprawiedliwym traktowaniem przez nauczycieli. Zarzucają oni pedagogom subiektywizm ocen i faworyzowanie wybranych osób. Zazwyczaj na tych płaszczyznach dochodzi do szkolnych konfliktów, napięć, wymiany zdań. Warto jednak zaznaczyć, iż swoista „walka” z nauczycielem, ignorowanie go czy prowokowanie nie wynika z nienawiści do niego, ale z chęci zyskania poklasku wśród rówieśników i zdobycia znaczącej pozycji w grupie.

Wyraźny wzrost zainteresowania zagadnieniami związanymi z bezpieczeństwem w szkole jest podyktowany potrzebą dokonywania zmian, ulepszeń w tym zakresie. Nagłaśniane przez środki masowego przekazu bulwersujące scenki ze szkolnych sal i korytarzy stanowią zasadniczy impuls do przeanalizowania tych niepokojących zjawisk, wyłonienia przyczyn i poszukiwania skutecznych sposobów rozwiązania problemu. Poprzez liczne akcje i kampanie społeczne, docieranie do świadomości uczniów, edukowanie środowisk nauczycielskich i pedagogizację rodziców w dziedzinie bezpieczeństwa sytuacja powoli zmienia się na lepsze. Podjęte

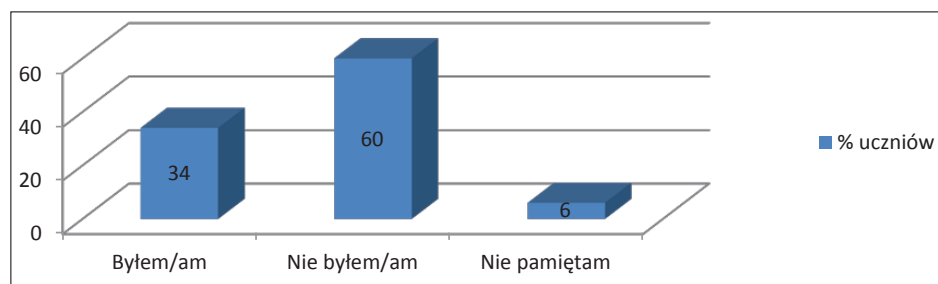
działania przynoszą pierwsze oczekiwane rezultaty. Choć publikowane wyniki ogólnopolskich badań w tym obszarze oraz czynione na ich podstawie uogólnienia i wnioski stanowią pomoc w określeniu przyczyn i poznaniu mechanizmów zachowania uczniów, to równocześnie pozostawiają pewien niedosyt. Każda bowiem placówka oświatowa cechuje się specyficzną dla niej „formą”, uwarunkowaną między innymi szeregiem czynników psychologicznych, społecznych czy też regionalnych. Dlatego zasadne jest przeanalizowanie problemów związanych z bezpieczeństwem uczniów z jednej, konkretnej placówki.

Na początku roku szkolnego 2011/2012 Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Wincentego Witosa w Giebułtowie zgłosił się do projektu Zintegrowanej Polityki Bezpieczeństwa, który realizowany jest na terenie województwa małopolskiego, jako „Szkoła promująca bezpieczeństwo”. Zadaniem projektu było przeprowadzenie przez szkołę działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa na jej terenie.

W ramach projektu przeprowadzono akcję informacyjną mającą na celu rozpropagowanie go w środowisku szkolnym i lokalnym:

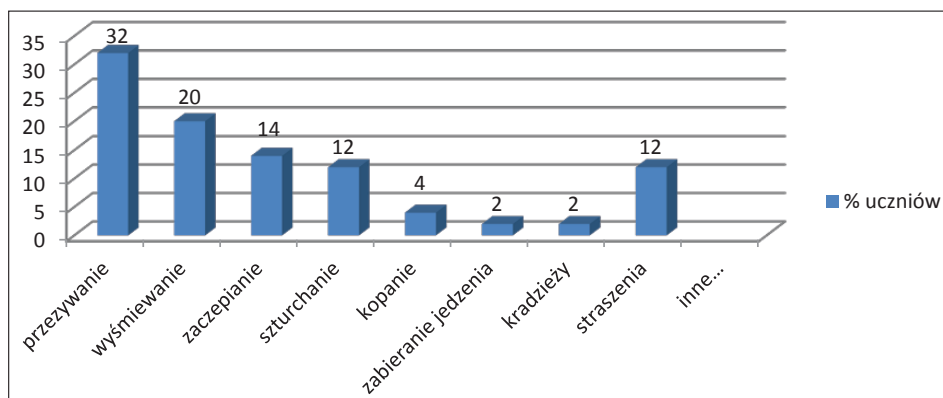
- pozyskano partnerów reprezentujących władze samorządowe i instytucje działające na terenie gminy Wielka Wieś (wójt gminy Wielka Wieś, sołtys wsi Giebułtów, Komenda Powiatowa Policji w Krakowie, Komisariat Policji w Zielonkach, Starostwo Powiatowe w Krakowie, OSP Giebułtów, pedagog szkolny, kierownik internatu, Samorząd Uczniowski oraz Rada Rodziców).
- poinformowano wszystkich rodziców i uczniów o przystąpieniu szkoły do projektu Zintegrowanej Polityki Bezpieczeństwa i ubieganiu się o przyznanie certyfikatu „Szkoła promująca bezpieczeństwo”,

W październiku 2011 roku przeprowadzone zostały wśród uczniów, nauczycieli i rodziców badania ankietowe. Najbardziej obszernym, a tym samym najcenniejszym źródłem informacji okazały się dane pozyskane od 160 uczniów szkoły. Ich wyniki przedstawiają się następująco:

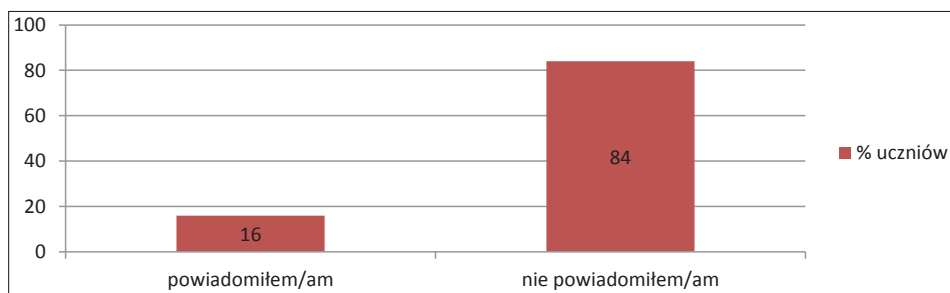
Ryc. 1. Uczniowie szkoły jako ofiary przemocy

34 % respondentów było ofiarą przemocy, 60 % twierdzi, że nie, zaś 6 % uważa, że nie pamięta takiego wydarzenia.

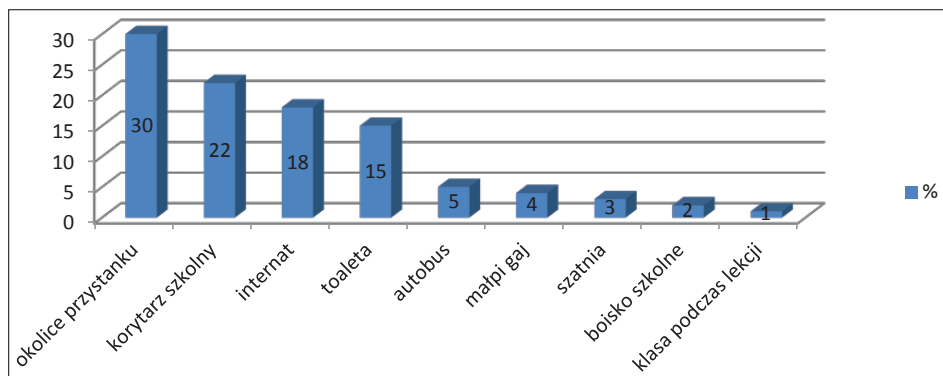
Ryc. 2. Uczniowie ofiarami różnych form przemocy w szkole

Najczęściej występującą formą przemocy było przezywanie, wyśmiewanie, zaczepianie, szturchanie czy straszenie pobiciem. W klasach pierwszych odnotowano również przypadki kradzieży, wymuszania pieniędzy czy jedzenia, co nie miało miejsca w klasach starszych.

Ryc. 3. Informowanie o zdarzeniu przemocy w szkole

Zaledwie 16% ankietowanych zgłosiło fakt bycia ofiarą przemocy. Zdecydowana większość, bo aż 84% uczniów o tym nikogo nie powiadomiła.

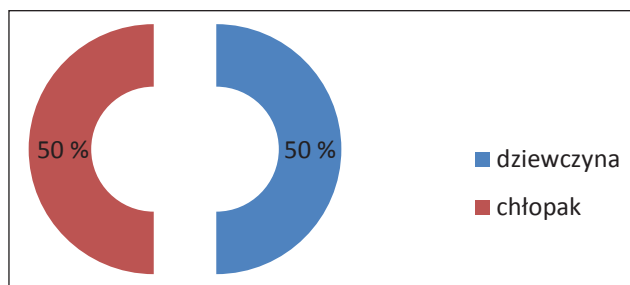
Ryc. 4. Miejsca przemocy według ankietowanych uczniów

Według ankietowanych, do aktów przemocy w szkole dochodziło przede wszystkim podczas dużej przerwy lub po zakończeniu zajęć dydaktycznych. 30% respondentów wskazało jako główne miejsce przemocy okolice przystanku autobusowego, 22% korytarz szkolny, 18% internat, 15% toaletę, 5% autobus szkolny, 4% małą gaj, 3% szatnię, 2% boisko szkolne, 1% klasę.

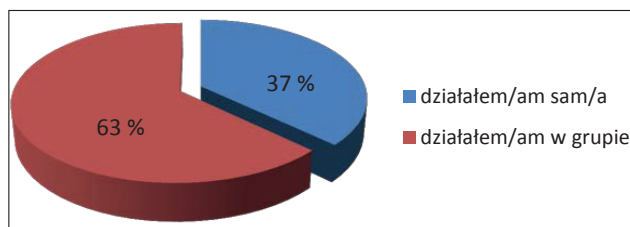
Ryc. 5. Czy byłeś sprawcą przemocy?

8% spośród badanych uczniów przyznało, iż dokonywali przemocy w szkole, 62% temu zaprzeczyło, zaś 30% stwierdziło, że nie przypominają sobie takiego faktu.

Ryc. 6. Płeć ankietowanych sprawców przemocy w szkole

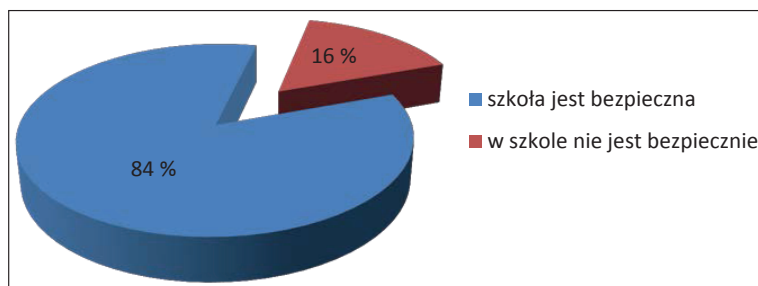
Spśród 8% uczniów, którzy dopuszczali się aktów przemocy w szkole, 50% stanowiły dziewczęta, 50% chłopcy.

Ryc. 7. Przemoc – metody działania uczniów

37% ankietowanych uczniów, którzy byli sprawcami przemocy w szkole, działało bez współpracy innych osób, 63% w grupie. Deklarowali, iż w większości była to forma zabawy, prywatnych porachunków lub chęci zaimponowania innym. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż 6% spośród 8% uczniów dokonujących przemocy została ukarana naganą.

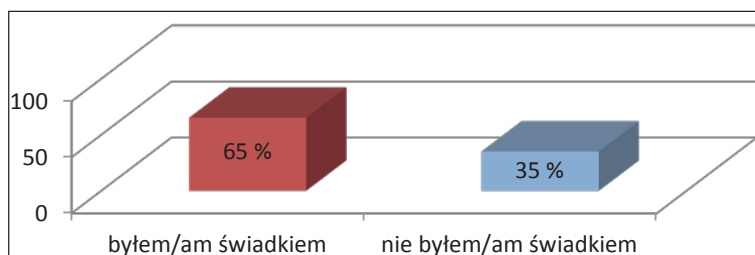
Na pytanie „Jak często dochodzi w szkole do aktów przemocy?” 10% ankietowanych odpowiedziało, że bardzo często, 12% – często, 40% – rzadko, a 38% – bardzo rzadko.

Ryc. 8. Jak się czujesz w szkole

84% respondentów uznało szkołę za miejsce bezpieczne, 16% jest przeciwnego zdania.

Uzupełnieniem powyższych informacji były także dane pozyskane od 21 nauczycieli pracujących w szkole.

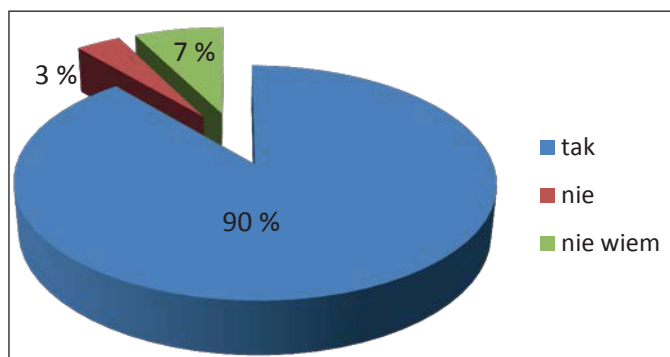
Ryc. 9. Fakt przemocy w szkole

Aż 65% ankietowanych nauczycieli była świadkiem przemocy w szkole, 35% nie. W 60% była to przemoc fizyczna, zaś w 40% psychiczna. 100% nauczycieli będących świadkami przemocy zareagowała na nią: 27% powiadomiło dyrektora, 21% kierownika internatu, 18% wychowawcę, 16% pedagoga, 10% rodziców, 4% policję, 4% drugiego nauczyciela. 65% nauczycieli uczestniczyło w czynnościach od początku do końca, 35% w ogóle nie brało udziału w czynnościach po zdarzeniu. Dla 82% nauczycieli finał sprawy związanej z przemocą był znany, dla 18% nieznanym. 93% ankietowanych zadeklarowało, iż rozmawiało z uczniami na temat przemocy. Wszyscy badani nauczyciele zgodnie uznali, że szkoła jest dla nich miejscem

bezpiecznym i nie mają poczucia zagrożenia. Nauczyciele w ankiecie zwrócili także uwagę na następujące przedsięwzięcia:

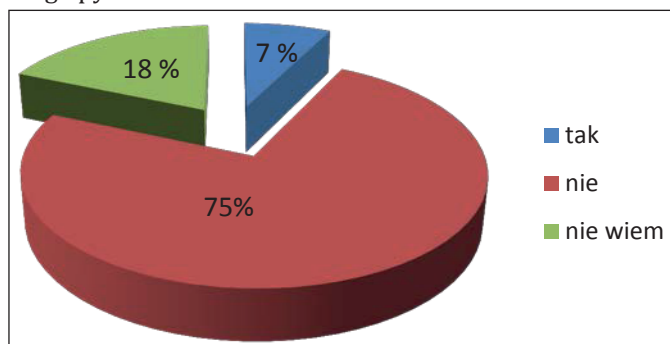
- zwiększenie ewentualnych patroli (okolice przystanku autobusowego),
- remont chodnika szkolnego,
- oświetlenie drogi wiodącej do szkoły,
- odnowienie przejść dla pieszych w okolicach szkoły,
- kontrolę w ubikacjach, szatni, za magazynem przy kontenerach,
- podział miejsc parkingowych dla personelu i uczniów,
- zorganizowanie spotkań z policją, specjalistami z różnych dziedzin w celu edukowania młodzieży oraz ich rodziców,
- przeprowadzenie warsztatów w ramach działań profilaktyki zintegrowanej.

Rodzice/opiekunowie prawni uczniów z Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Giebułtowie również podzielili się swoimi opiniami na temat bezpieczeństwa szkolnego swoich podopiecznych.

Ryc. 10. Czy szkoła, do której uczęszcza Pana/i dziecko, jest bezpieczna?

Na podstawie analizy 27 kwestionariuszy ankiety okazało się, że aż 90% respondentów uważa szkołę za miejsce bezpieczne dla swojego dziecka, 3% ma odmienne zdanie, natomiast 7% rodziców nie potrafiła ustosunkować się do powyższego pytania.

Ryc. 11. Czy Pana/i dziecko było ofiarą przemocy w szkole?

75% respondentów uważa, że ich dziecko nie było ofiarą przemocy w szkole, 7% zaznacza, że ich dziecko miało do czynienia z przemocą psychiczną, natomiast 18% nie wie, czy w stosunku do ich dziecka miał miejsce akt przemocy.

W ankiecie rodzice/opiekunowie prawni zaznaczyli, iż w celu poprawy bezpieczeństwa warto byłoby:

- zorganizować cykl spotkań dla młodzieży z policją, specjalistami z różnych dziedzin,
- zwiększyć ewentualne patrole w okolicach przystanku,
- wykonać oświetlenie drogi oraz placu manewrowego,
- stosować bezwzględne kary dla uczniów nie stosujących się do przepisów szkolnych.

Partnerzy projektu zostali zapoznani ze szczegółowymi wynikami analizy tych ankiet oraz wynikającymi z nich wnioskami dla pracy szkoły. Pozyskane dane wytyczyły priorytety podejmowanych przez placówkę działań:

- zapewnienie bezpieczeństwa uczniom i pracownikom na terenie szkoły i jej okolic,
- zwiększenie poczucia bezpieczeństwa wśród uczniów, rodziców i pracowników szkoły.

Uzupełnieniem uzyskanych w toku badań ankietowych informacji było również przeprowadzenie trzech wizji lokalnych w regionie i na terenie szkoły.

W wyniku przeprowadzonej diagnozy został opracowany Zintegrowany Plan Bezpieczeństwa, którego założenia zostały szeroko rozpropagowane:

- zapoznano wszystkich partnerów projektu, rodziców i uczniów ze Zintegrowanym Planem Bezpieczeństwa opracowanym przez szkołę,
- zamieszczono Zintegrowany Plan Bezpieczeństwa na stronie internetowej szkoły,
- opublikowano na stronie internetowej Gminy Wielka Wieś obszerną relację ze spotkania partnerów projektu.

Założone cele realizowane były i nadal są m.in. w następujących kategoriach:

- 1) Szkoła, uczniowie, nauczyciele, pracownicy i społeczność lokalna w programie Zintegrowanej Polityki Bezpieczeństwa „Szkoła promująca bezpieczeństwo”;
- 2) Przemoc, agresja na terenie szkoły i poza nią;
- 3) Profilaktyka zintegrowana dotycząca wszystkich zagrożeń współczesnej cywilizacji;
- 4) Radzenie sobie w sytuacjach innych zagrożeń;
- 5) Kształtowanie umiejętności społecznych i emocjonalnych uczniów;
- 6) Wspieranie rozwoju młodzieży – promowanie pozytywnych wzorców zachowań, wskazywanie różnych możliwości twórczego spędzania czasu wolnego;
- 7) „Bezpieczeństwo na wsi”;
- 8) „Bezpieczeństwo w ruchu drogowym”;
- 9) Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Mając na celu sprawny przebieg procesu wdrażania projektu naprawczego, szkoła konsultowała swoje poczynania z koordynatorem nadkom. Dorotą Gawryluk.

Dostosowano również zapisy Statutu Szkoły, Programu Wychowawczego Szkoły i Programu Profilaktyki do bieżącego prawa i zagrożeń cywilizacyjnych. Nauczyciel edukacji dla bezpieczeństwa i wychowania fizycznego, pełniący równocześnie funkcję koordynatora ds. bezpieczeństwa w szkole, mgr Tomasz Dudek wziął udział w 9-miesięcznym kursie Studium Europejskiego Prawa „Bezpieczna Szkoła 2012”. W ramach godzin wychowawczych przeprowadzono prelekcje na temat skutków przemocy, a także zapoznano wychowanków z wymaganiami w zakresie zachowania i postaw uczniów, które są uwzględniane w procesie ich oceniania.

Dopełnieniem akcji uświadamiających młodzież na temat szeroko pojętego bezpieczeństwa było również zainicjowanie spotkań z policjantami z Komendy Powiatowej Policji. Omówiono na nich odpowiedzialność karną nieletnich oraz problem przestępczości i demoralizacji osób nieletnich. Maciej Dębosz, były policjant i antyterrorysta, a obecnie aktor programu TVN W11, gościł w szkole i w niezwykle interesujący sposób omówił temat „Stop przemocy”. Odbędzie się także konferencja przy współpracy z Policją, Starostwem Powiatowym, klubami piłkarskimi Wisła Kraków i Cracovia Kraków: „Bezpieczne areny Euro 2012” oraz „Przeciwdziałanie rasizmowi na stadionach”. W innej równie skutecznej formie, jaką był spektakl teatralny pt. *Konkurs* wystawiony przez Profilaktyczno-Edukacyjny Teatr dla Młodzieży „Moralitet”, przekazano uczniom informacje na temat uzależnień. Ważnym aspektem działań na rzecz podniesienia bezpieczeństwa szkolnego było udzielanie przez nauczycieli odpowiedniej pomocy i opieki uczniom rozpoczynającym naukę w ZSP oraz monitorowanie ich bezpieczeństwa. Zorganizowano także warsztaty profilaktyczne dla uczniów ukazujące skutki używania narkotyków i dopalaczy. Przeprowadzono ankietę na temat cyberprzemocy i w odpowiedzi na jej wyniki przedstawiciel Policji uświadomił młodzież w kwestii „Bezpieczeństwa w sieci”. Ponadto szkoła umożliwiła dziewczętom w ramach zajęć profilaktycznych z lekarzem ginekologiem zdobyć informacje na temat raka szyjki macicy. Koordynator ds. bezpieczeństwa zorganizował szkolenia warsztatowe dla uczniów na temat skutecznej komunikacji interpersonalnej i rozwiązywania konfliktów, ponadto przeprowadził kurs asertywności.

Działając na nieco innym obszarze bezpieczeństwa, zachęcono uczniów szkoły do udziału w powiatowym konkursie plastycznym Państwowej Inspekcji Sanitarnej „Bądź trendy – nie pal”. W celu poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym – zorganizowano spotkanie z policjantami z Wydziału Ruchu Drogowego, którzy przeprowadzili zajęcia edukacyjne z tego zakresu. Aby wzrosło poczucie bezpieczeństwa uczniów w internecie, zwiększono dyżury nauczycieli w godzinach popołudniowo-wieczornych. Dużą popularnością wśród uczniów cieszył się kurs ratownictwa i pierwszej pomocy, a także akcje charytatywne: krwiodawstwa, zbierania nakrętek „Nakrętki”, ogólnopolska akcja „Góra grosza”, regionalna akcja Towarzystwa Opieka nad Zwierzętami – pomoc dla schroniska, akcja WOŚP, w której Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Giebułtowie był głównym partnerem sztabu gminnego przy GOKiS w Wielkiej Wsi.

Dla Rady Pedagogicznej szkoły zorganizowano szkolenia z „Kreatywności metod nauczania” i na temat „Szkoła w świetle obowiązujących przepisów prawa”. Nauczyciele chętnie uczestniczyli również w warsztatach instruujących, jak powinni rozmawiać z uczniami i reagować na wszelkie objawy napastowania seksualnego wśród młodzieży oraz w jaki sposób nauczyć ich odpowiedniego działania w takiej sytuacji. Dla pracowników szkoły systematycznie prowadzono szkolenia z zakresu pierwszej pomocy i BHP. Wspierając rozwój młodzieży i akcentując pozytywne wzorce zachowań, szkoła wzięła udział w projekcie Modernizacji Kształcenia Zawodowego w Małopolsce. Duży nacisk położono także na bezpieczeństwo praktyk uczniowskich. Przy współpracy jednostek Straży Pożarnej uaktualniono procedury oraz przeprowadzono próbne ewakuacje wszystkich uczniów i pracowników szkoły. W ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie diagnozowano środowiska rodzinne uczniów, współpracowano z kuratorami. Ponadto szkoła wzięła udział w lokalnym systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Aby zapewnić uczniom bezpieczeństwo na drogach, wykonano chodnik na terenie szkoły, zamontowano progi zwalniające i oświetlenie przy drodze wiodącej do szkoły oraz odświeżono pasy na przejściu dla pieszych w okolicach kościoła, przystanku autobusowego i sklepu, uznając te miejsca za szczególnie niebezpieczne.

Efektom podejmowanych działań jest:

- 1) wzrost świadomości uczniów w zakresie bezpiecznego poruszania się po drodze,
- 2) poprawa bezpieczeństwa na drogach w okolicach szkoły,
- 3) zajęcie III miejsca przez uczennicę szkoły w powiatowym konkursie „Bądź trendy – nie pal”,
- 4) przyznanie szkole przez schronisko TOZ w Krakowie certyfikatu „Wielkiego Serca”,
- 5) nowelizacja zapisów w Statucie Szkoły, Programie Wychowawczym i Programie Profilaktyki,
- 6) systematyczna współpraca Dyrekcji, Rady Pedagogicznej z Samorządem Uczniowskim, która bezpośrednio przekłada się na możliwość dokonywania zmian w dokumentacji i funkcjonowaniu placówki,
- 7) niedopuszczenie do „zjawiska fali” dzięki monitorowaniu bezpieczeństwa nowoprzyjętych uczniów oraz organizowaniu zajęć i wyjazdów integracyjnych,
- 8) wzrost świadomości uczniów w zakresie odpowiedzialności karnej za popełnienie przestępstw internetowych, krytycznego i selektywnego korzystania ze stron internetowych, portali społecznościowych i komunikatorów,
- 9) przyrost wiedzy i umiejętności z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej i bezpiecznego zachowania się w sytuacjach zagrażających zdrowiu i życiu,
- 10) przeprowadzenie próbnej ewakuacji wszystkich uczniów i pracowników szkoły,

11) wzrost empatii wśród uczniów; stali się oni bardziej wrażliwi na potrzeby innych ludzi i zwierząt (akcje charytatywne i wolontariat), dostrzegają potrzebę niesienia pomocy, reagują na przejawy zła, braku szacunku i nietolerancji,

12) objęcie uczniów mających problemy z nauką i zachowaniem pomocą pedagogiczną; wychowawcy na bieżąco współpracują z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, rodzicami, kuratorami, policją,

13) bogata oferta zajęć dodatkowych, w których uczniowie mają możliwość doskonalenia swoich talentów i umiejętności,

14) stała kontrola szkoły nad uczniami z rodzin zagrożonych przemocą,

15) systematyczne patrole funkcjonariuszy KP w Zielonkach w okolicy szkoły, kościoła, cmentarza oraz w niebezpiecznych miejscach, w których spotyka się młodzież.

Kwestia dotycząca bezpieczeństwa szkolnego stanowi kluczowe zagadnienie. Wprowadzane reformy coraz bardziej skrupulatnie podchodzą do tego zjawiska, nakładając na placówki oświatowe szereg obowiązków mających na celu poprawę bezpieczeństwa szkolnego. Wdrażanie programów naprawczych jest oparte na uprzednio przeprowadzonych diagnozach bezpieczeństwa uczniów, nauczycieli oraz rodziców. Uzyskane wyniki stanowią punkt wyjścia dla dokładnego rozpoznania rodzaju i skali zagrożeń środowiska szkolnego, wyłonienia wiodących problemów wychowawczych, a następnie ustalenia strategii działania i opracowania skutecznych sposobów wyeliminowania problemów. Podobnie sytuacja wyglądała w przypadku Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Giebułtowie. Warto zaakcentować, że Wojewódzka Komenda Policji w ramach Zintegrowanej Polityki Bezpieczeństwa i projektu „Szkoła promująca bezpieczeństwo” przeprowadziła audyt i przyznała szkole 56 na 60 możliwych do uzyskania punktów. Zwieńczeniem podjętego przez placówkę przedsięwzięcia jest uhonorowanie jej certyfikatem „Szkoła Promująca Bezpieczeństwo”. Spośród 35 szkół z województwa małopolskiego, które otrzymały certyfikat, ZSP z Giebułtowa jako trzynasta szkoła odebrała gratulacje.

Bibliografia

- Ćwikła T., Wiatrowski M., Radziszewska H., Radziwołek M., Stachowiak M., Ćwikła E., *Nowe uprawnienia i obowiązki dyrektora szkoły. Zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w szkole*, Poznań 2007
- Danielewska J., *Agresja u dzieci – szkoła porozumienia*, Warszawa 2002
- Dzieżgowska I., *Akademia Zarządzania „Dyrektora Szkoły”*, „Bezpieczeństwo w Szkole” 2007/2008, nr 3
- Fromm E., *Niech się stanie człowiek*, Warszawa 1994
- Kacprzak L., *Bezpieczeństwo osobiste uczniów i poczucie jego – integralnym obowiązkiem szkoły i nauczycieli*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa – w rodzinie, szkole i pracy*, red. A. Zduniak, M. Kryłowicz, Warszawa–Poznań 2004
- Korczyński I., *Inteligencja emocjonalna – gwarantem bezpieczeństwa i determinacją rozwoju uczniów*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa – bezpieczna szkoła, bezpieczny uczeń*, red. D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, Poznań 2007

Kusztelak A., *Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży – ważnym problemem każdej polskiej szkoły*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa – w rodzinie, szkole i pracy*, red. A. Zduniak, M. Kryłowicz, Warszawa–Poznań 2004

Mazur J., *Szkoła i jej otoczenie jako siedlisko i obszar oddziaływań profilaktycznych*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa – w rodzinie, szkole i pracy*, red. A. Zduniak, M. Kryłowicz, Warszawa–Poznań 2004

Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1998

Pufal-Struzik I., *Agresja dzieci i młodzieży. Uwarunkowania indywidualne, rodzinne i szkolne*, Kielce 2007

Taraszkiewicz M., *Bezpieczeństwo w szkole*, Warszawa 2003

Akty normatywne

Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526

Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. Dz. U. z 1991 r., Nr 95, poz. 425

Students' comfort and safety at school – the results of implementing remedial programs

Abstract

In the recent years, issues related to school safety have been the subject of numerous lectures and extensive research. Changes that took place in the society, including changes in education, have caused a number of changes, also unfavourable ones. Increasing verbal and physical aggression among students can certainly be enumerated as one of them. This type of behaviour significantly influences the level of perception of mood and safety of all people at school. Educational institutions undertake different steps, including implementation of remedial programs, to counteract the negative phenomenon. We present this situation on the example of a school located near Krakow. The situation has been deeply analysed and the results of implementing the project whose aim is improving safety at school, is presented in this article.

Magdalena Szumiec

mgr pedagogiki, asystent w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie